

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԵ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒՍԻ 30, 1892

ԹԻՒ 5.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երեւ
Քրիստոնէական Միութիւն	33
Յուսոց Մէջ Զուարթութիւն	33
Զբոսանք	34
Սովորեց Օգնութիւն ի Հնգկաստան	35
Զգուշացիր Պարտք Ընելէ	35
Գողջ Զրոյ Լոգացում	36
Այլնայլք	36
Թղթակցութիւնք	—
Վստահութիւն ի Տէր (Ոտանաւոր)	37
Անցեալ Տարուան Հետ Մարդ Վեհ	
Հոգի Մը	37
Համակ Բարութ	37
Համակ Երեսնից	38
Ազգեր	38
Հանգէս Քաղաքական	39
Իրաւական	40

ԱՆԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:
Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարս: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քրատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ. Մր. Հ. Ս. Պարմըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՄԵՐՄ, ՏԵՐԵՆՆԵՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
(Առաջ ասելաւոր Ժողով)

Տարակոյս չկայ թէ՛ Քրիստոսի թափաւորութիւնը մեծ փնաս կրած է քրիստոնէից բաժանումներէն, և աւելի մեծ փնաս կրած է նոցա փոխադարձ թշնամութիւններէն: Միութիւնն այնպիսի բան մ'է որում ամէնքս կը փափաքինք, և մինչև իսկ յետին աստիճան տկար երեւակայութիւն ունեցող մը կրնայ ըմբռնել թէ ինչ բաներ կրնան կատարուիլ բոլոր քրիստոնէից կեդրոնացեալ ջանքերով, եթէ նոքա հոգւով ու սրտով ի միասին աշխատին հասարակաց նպատակներ իրագործելու համար: Վերջերս յաճախ գործածուած օրինակ մը առնունք. չորս կաթիլները զատ զատ քիչ զօրութիւն ունին, սակայն ահագին քանակութեամբ կաթիլներ մէկտեղ բեր, և անոնք պիտի կազմեն Նիակարա մը որոյ անսպառ զօրութիւնը կրնայ չիջուցանել Ետնայի նման հրաբուխ մը: Եթէ անօգուտ և մերթ սաստիկ հա-

կաճառութեանց համար վատնուած ժամանակը, կորուր և զօրութիւնը աւելի արժանաւոր նպատակաց համար գործածուէին, վեճերու նուազումը և եռանդի աճումը կրնային գրեթէ անչափելի ուժգնութիւն մը տալ այն ջանից որք կը մղուին ընդդէմ մարդկութեան իրական թշնամեաց: Դրամական ո՛րչափ խնայութիւն կրնար ձեռք բերուիլ ի մի ձուլելով քրիստոնէական բազմաթիւ յարանուանութեանց բարեսիրական կազմակերպութիւններն որք մեծ ծախք և աշխատութիւն կը պահանջեն: Առաքելութեանց մէկ մեծ խոչընդոտը պիտի վերնար եթէ Քրիստոնէութիւնը կռապաշտութեան դիմադրէր իբրև մէկ մարմին, փոխանակ, ինչպէս այժմ կ'ընէ, ի ճակատ հանելու միտինարաց չորս կամ հինգ տարբեր խումբեր որք մի և նոյն դաշտի մէջ կը գործեն իրարմէ կզղիացեալ վիճակի մէջ: պարագայ մը՝ որ զարմանալի է յաշտ հեթանոսաց: Ո՛րչափ աւելի մեծ պիտի լինէր մեր զօրութիւնն ներկային մահացու չարեաց և ապագային երկիւղալի խնդրոց դէմ մարառելու, եթէ չկենային այն քրիստոնէական հերձուածները որոյմէ ոչ մէկ քաղաք և գրեթէ ոչ մէկ գիւղ զերծ մնացած է — հերձուածներ՝ որք յաճախ յառաջ եկած են փոքր և վիճելի խնդրոց վրայ եղած ոչ-էական և յոյժ չնչին տարբերութիւններէ — և քրիստոնէական ջերմեռանդ սէրը միակ և անբաժան բոցով վառէր Աստուծոյ սեղանին վրայ:

Կ'ընդունինք թէ մեր անմիաբանութիւնը և հակառակութիւնը ողբալի են: Կ'աղօթենք որ ընդհանուր եկեղեցին շարունակ ներշնչուի ճշմարտութեան, միութեան և համերաշխութեան ոգւով: Կ'աղօթենք որ շնորհքը լաւ ցոյց տայ մեզ այն մեծ վտանգները որոց նշանակ ենք մեր փնասակար բաժանմամբ: Եթէ մեր այս խօսքերը և աղօթքները կեղծ չեն, անոնց պէտք է հետեւին իրական ջանքեր: Միութիւն և միակերպութիւն նոյն չեն: Միութիւնը, բառին բարձրագոյն նշանակութեամբ, էական է, և Աս-

տուծոյ խորայնը չկրնար ճշմարտապէս ծաղկեալ վիճակ ունենալ ցորչափ եփրեմ Յուդայի կընտանանքի և Յուդա կընեղէ զեփրեմ: Սակայն միակերպութիւնն էական չէ, և թերևս բաղձալի ևս չէ: Չենք կրնար հանապազ և ուրախութեամբ մեծագոյն կարեւորութիւն տալ Աւետարանի յաւիտենական ճշմարտութեանց որոց վրայ համաձայն ենք, և ետև ձգել կազմակերպութեան խնդիրը և փոքր տարբերութիւնները որոց վրայ դեռ չենք կրցած համաձայնիլ:

ՅԱՒՈՅ ՄԵՋ ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի տիկին մը հետագայ նամակը կը գրէ ամերիկեան թերթի մը: Քանի մը ամիս առաջ Աստուած զիս հիւանդանոց մը առաջնորդեց, ուր հիւանդաց և մահամերձ անձանց մէջ կեցոյ չորս ամիս: Հիւանդանոցի այն սենեակները որք աղքատաց յատկացեալ էին՝ գրեթէ միշտ լեցուն կը լինէին: Իմ սենեակս մօտ էր աղքատ կանանց բաժնին: Օր մը եօթանասուն տարեկան ծեր կին մը բերուեցաւ հիւանդի յատուկ ամբուսի: Այս կնոջ սրունքներէն մին պիտի կտրուէր: Քաղցկեղը բուրովին ծակ ծակ ըրած էր՝ նորա ծունկը: Հիւանդ կինը թէև սաստիկ ցաւ կը դգար և կարող չէր քալել կամ քիչ մը շարժիլ, սակայն կ'ըսէր, «Կրցած չեմ երբեք ճարտասանութեամբ խօսիլ Աստուծոյ համար, սակայն կրնամ ժողտիլ և երջանիկ լինել Անոր համար:» Երբեք պիտի չմոռնամ այն Լրկու շաբաթները զորս այս հիւանդն անցուց սպասելով վիրաբուժական գործողութեան: Լուսոյ մշտահոս աղբիւր մ'էր նա: Իւր ներկայութեամբ կը լուսաւորէր սենեակը: Փոյթ չէր թէ դիչեր ատեն ո՛րչափ ատեն անքուն կը մնար իւր ցաւին պատճառաւ, փոյթ չէր թէ ո՛րչափ ցաւ կ'ունենար երբ դեղ կը դրուէր իւր արտացեալ սրունքին վրայ: միշտ յոյժ ժպտուն դէմք մը կը ցուցնէր և ամեն նայն զուարթութեամբ կ'ոջունէր բոլոր իւր շուրջն եղողները: Բաղմիցս, երբ

սիրտս վիշտերով բեռնաւորեալ և ճամբաստանորոշ կը լինէր, կ'երթայի այդ սիրելի քրտնոտէին քով: Նորա ժպիտը կը փարատէր իմ տխրութիւնս, և կը տեսնէի Ստուծոյ կարողութիւնն խաղաղութեան մէջ պահելու այն հոգին որ «անոր մէջը կը կենայ»:

Վերաբուժական գործողութեան օրն հասաւ: Հիւանդ կ'ընէր այս գործողութեան համար եղած պատրաստութեանց ժամանակ այնպիսի զուարթութիւն մը զգեցած էր որպէս թէ իւր կենաց ամենէն հաճելի դէպքին համար կը պատրաստուէր: Հոտոտեց նա եթերը և զգայազիր կ'իմաստէր մէջ ինկաւ փոքր մանկան մը հաւատքով: Հիւանդը իւր անկողնով տարուեցաւ գործողութեանց սենեակը, ուր բժշկական ուսանողք ժողովուած էին տեսներու համար բժշկելին կատարելու գործողութիւնը: Մէկ ժամ յետոյ կ'ընէր վերստին իւր սենեակը բերուեցաւ: Նստայ իւր քով, և երբ նա վերստայալ իւր զգայութիւնը, ըսաւ, չարժեքով իւր միտքդոյն շըրթունքները և մեծ ջանք ընելով խօսիլ իւր նախկին զուարթութեամբ, «Սյն չափ սաստիկ ցաւ կը զգամ որ չեմ կրնար ժպտիլ, սակայն կ'ուզեմ դեռ զուարթ մնալ, վասն զի այդչափ բան միայն կրնամ ընել Ստուծոյ համար»:

Կնոջ ցաւը կը սաստիկանար, և ըսաւ նա դարձեալ, «Ինչ սոսկալի ցաւ, ինչ սոսկալի ցաւ: Եթէ երգ մը երգես, օգնած պիտի լինի ինձ որ ցաւերս համբերութեամբ կրեմ»: Երգեցի հետագայ երգը.

«Տուր, Տէր Յիսուս, ինձ քաջութիւն,
Որ միշտ յաղթող ես գտնուիմ.
Ինձ պիտի չազդեն ցաւ, նեղութիւն,
Եթէ խօսքիդ ապաւինիմ»:

Նա կը ջանար ինձ հետ երգել, և իւր շրթունք թէ և կը շարժէին, բայց իւրաքանչիւր տողի վերջին բառը միայն կը լսէի:

Կը տեսնէի որ հիւանդը կը ճամբորդէր դէպ ի մահուան շուքի ձորը, ուսկայն նորա հոգւոյն քաղցրութիւնը չանհետացաւ երբեք, և որչափ ժամանակ որ իրեն քով մնայի, իմ հոգւոյս վրայ մեծ ազդեցութիւն կը գործէր այն ուրախութիւնը որ նման էր երկնային յիծուժեան և հաւատարմի կը պահէր զնա իւր կոչման մէջ: Բժիշկներէն մին, որ Ստուծոյ չէր հաւատար, ըսաւ ինձ, «Ձեռ կարծեր թէ այդ ծեր հիւանդը միամիտ կ'ընէ մէ: Ձեռ հաւատար որ եթէ ողջամիտ մէկը լինէր նա կ'ընէր միշտ այնպէս երջանիկ լինել»:

Իսկ ես բժշկին պատասխանեցի, «Սյն կ'ընէ ունի այն իմաստութիւնը որ Ստուծոյ մէ կու գայ, որ յիմարութիւն կը թուի այս աշխարհին և որ սակայն իրեն կու տայ այն խաղաղութիւնը զոր աշխարհ ո'չ կ'ընայ տալ և ո'չ կ'ընայ առնուլ»:

Թերեւս ոմանք խորհին թէ ծեր կ'ընէ Ստուծոյ աննշան կոչում մը ընդունած էր, փոքր բան մը ունէր կատարելու, սակայն իմ մէջս թողած է նա յիշատակ մը որ կենդանութիւն կ'առնուէր չփոթ կայութեան մէջ գտնուիմ, երբ օրերս միմեան և միտում մը ունենամ թոյլ տալ որ երեստ ամառով մը միմազնի: Եթէ չենք կրնար խօսիլ Ստուծոյ համար, մեղմէ մ'ը չկրնար ժըպտիլ Ստուծոյ համար:

ԶԵՏԱՆԻՔ

[Խմբագրական]

Քանի մը շաբաթ առաջ թղթակից մը մեղմէ խնդրած էր մեր կարծիքն յայտնել սա խնդրոյ վրայ թէ քրիստոնեայ մը թուղթ և նարտ (նալի) խաղալու է: Ուրախ ենք որ մեր բարեկամն այս ձեւին մէջ կը դնէ իւր հարցումը, փոխանակ հարցնելու թէ այդ տեսակ խաղեր խաղալը մեղք է: Կան խաղեր զորս խաղալն ըստ ինքեան յայտնապէս ծուռ կը թուի մեզ: Հին Հռոմայեցոց սուսերամարտութիւնը, Սպարտացոց այնքան սիրելի եղող զամարտութիւնը, և աքաղաղաց մարտը (cock-fight) անգուժ և բարբարոսական խաղեր են, և այդ պատճառաւ մեղանշական են միշտ և ամէն տեղ: Չենք տեսներ թէ թուղթ և նարտ խաղալ ըստ ինքեան ծուռ բան մ'է: Քրիստոնէին պարտականութիւնը կրնայ լինել այդ խաղերէն հրաժարիլ, սակայն այս այն պատճառաւ միայն որ անոնք չարիքներ կը բերեն իրենց հետ, կամ վերջապէս այնպիսի պատճառաւ մը որ անոնց ներքին բնութեան չղատկանի: Կը խոստովանինք թէ առաւել քան երեսուստ արի առաջ թուղթ խաղալ սորվեցանք, ոչ այն տեսակը որոյ խաղացուելը հոս տեսած ենք և որմէ բան մը չենք հասկնար, բայց սորվեցանք թուղթի ուրիշ տեսակ խաղեր, և ամենէն յաճախ կը խաղայինք այն տեսակը յորում յաղթող հանդիսանալու համար լաւ յիշողութիւն և բաւական ճարտարութիւն կը պահանջուին: Սակայն այդ խաղերը երբեք խաղացած չենք գինեատանց մէջ, վասն զի այդ տեսակ վայրեր չենք յաճախեր: Երբեք զրափ համար խաղացած չենք, վասն զի մեր խիղճը կը դատապարտէր զայդ: Ընդհանրապէս կը խաղայինք ի վարժարանի, մեր կամ աշակերտակցի մը սենեակին մէջ, երկու տարեկանց փորձառութիւնէ ետքը որոշեցինք այս ևս թուղթ չխաղալ, և ցոյս վայր հաւատարիմ մնացած ենք մեր որոշման: Կը հաւատանք թէ անմեղ խաղերը երբեք կողմնադուրում կու տան մտաց, սակայն թղթախաղն այնչափ կը հրապուրէր զմեզ որ տարակոյս չկայ թէ երբեք այդ խաղին կու տայինք այնպիսի ժամեր զորս ուրիշ կերպիւ աւելի օգտակարապէս կ'ընայինք զործածել: Փոխան ուղղակի պատասխան մը տալու մեր թղթակցին հարցման, պիտի խօսինք ժամանակի կորստեան և ուրիշ նկատողութեանց վրայ որք մեզ որոշել տուին այս ևս չխաղալ, և ապա պիտի թողունք զնա և մեր այն ընթերցողները, որոց համար սոյն խնդիր շահեկանութիւն ունի, որ իրենք իրենց համար լուծում տան խնդրոյն:

Ս. Պարտիմը զգուշանալ ժամանակ սպաննելէ: Այն մարդը որ մտաւորական

գործով կը զբաղի և որ երեկոյն տուն կը վերադառնայ յոգնած ուղեղով՝ զրօտալից խաղ մը խաղալով աւելի կ'ընայ օգտիլ քան թէ շարունակելով իւր մտաւոր աշխատութիւնը: Հայր մը որ ամէն երեկոյ սակաւ ինչ ժամանակ կ'անցունէ իւր զաւակաց խաղերուն մասնակցելով՝ այդ եղանակաւ աւելի պիտի գրաւէ նոցա սէրը և իւր բարի ազդեցութիւնը պիտի զօրացունէ նոցա վրայ: Չենք տեսած առաւել հաճելի ընտանիքներ քան զայնս յորս ծնողք և զաւակունք երեկոյն մէկ մասը կ'անցունեն ի միասին կարգալով օգտակար գիրք մը և ապա ամէնքը կը պարապին անմեղ խաղի մը: Սակայն կան բազումք որոց աշխատութիւնը ֆիզիքական է և ոչ մտաւորական և որք միայն երեկոյն պատահութիւն ունին իրենց մտաւոր զարգացման համար աշխատելու: Այսպիսեաց ուսանող ցերեկեայ աշխատութիւնն այնչափ ծանր կը լինի որ երբ տուն վերադառնան նոքա, այլ ևս ոյժ չեն ունենար մտաւոր զբաղման պարապելու: Սակայն կան շատ ուրիշներ որք կանոնաւորապէս գինեատուն կամ սրճարան կը յաճախեն և իրենց երեկոյեան ժամերը կ'անցունեն թուղթ և նարտ խաղալով: Թերեւս ձմեռն ժամանակ սոքա իրենց ցերեկեայ ժամերուն մէկ մեծ մասն ևս նոյն եղանակաւ կ'անցունեն: Երբեք չեն խորհիր իրենց միտքերը զարգացունելու կամ իրենց զաւակաց կրթութեան սատարելու վրայ: Երբ մարդ մը կը տեսնէ թէ այնչափ կը սիրէ այս ինչ խաղն որ կ'ուզէ իւր բոլոր պարագայ ժամերն այնմ նուիրել, ժամանակ է որ նա զուլթութիւն ընէ իւր անձին:

Բ. Բաղդախաղի (backgammon) մոլութեան մէջ ինչպիսի վտանգն ևս պարտ է ի նկատ առնուլ: Թուղթը բաղդախաղի մէջ կը գործածուի ամէն տեղ, Յոյժ բաղդախաղ ևս անոնք որ թուղթ կը խաղան բայց ոչ ստակի կամ ուրիշ բանի համար. սակայն ամէն տեղ բաղդախաղերու մոլի անձի մը արուեստին մէկ մասը կը կազմէ թուղթ խաղալու ճարտարութիւն: Անշուշտ ունէ խաղ, յորում մէկ կողմը կը յաղթէ և միւսը կը յաղթուի, կրնայ բաղդախաղի վերածուիլ: Մարդ եթէ ուզէ կրնայ ճառարակ (սթրաթեճ) ևս գործել խաղալ ստակի համար: Այսպիսի կարեւորութիւն մը սակայն պատճառ չկրնար լինել խաղէ մը հրաժարելու, վասն զի յայնժամ պէտք պիտի լինէր ամէն խաղ արգելուլ: Սակայն կան կարգ մը խաղեր որք մարդոց մտաց մէջ բաղդախաղի հետ զուգորդեալ են և զորս բաղդախաղի հետամուտք կը խաղան: Յայնմ մասին տարբեր ժողովրդոց մէջ տարբեր սովորութիւններ կան: Որչափ դիտենք, նարտը շատ չխաղացուի յԱմերիկա ստակի համար, և ուստի անդ կրնայ նկատուիլ իբրեւ անմեղ խաղ: Երբ Ամերիկացի մը կամ Եւրոպացի մը արեւելեան քաղաք մը կ'այցելէ, նորա ուսուցողութիւնը գրաւող բաներէն մին պիտի լինի նարտի տախտակներուն անվերջ շահախնդ հանրային զրօտաբանաց մէջ: Արդ կը կարծենք թէ ամէն տեսակ բաղդախաղ մնաստակար է: Այն աղան որ ընկողի կամ քարէ գնդակներու համար կը խաղայ, բարոյապէս մնաստակար խաղով կը զբաղի: Մեր աղայութեան տուն ժամերով գնդակ (պիլ) խաղացած ենք, սակայն մեր չըջանին մէջ այն գաղափար կը ալբէր թէ խաղի մէջ չահագած գնդակներն ևս չկրն

բաղադրուածներու համար խաղաղն ստորին եւ ստահակ աղու յատկանիշ էր, եւ մենք երբեք այդ կերպով խաղացած չենք: Թուղթ կամ նարտ խաղալ կրնայ ըստ ինքեան անվնաս լինել, եւ մինչեւ իսկ եթէ բաղադրադիր մտի լինելու վտանգ չկենայ մեզ համար, պարտութիւն ինկած առնուլ այն վտանգը թէ մեր զաւակունք եւ այլք, որք խաղալ կը դրդուին մեր օրինակէն քաջախերայ, կրնան բաղադրադիր մութելան մէջ խնայ:

Գ. Դարձեալ պարտ է ինկած առնուլ այդ խաղերուն հետ կապակցեալ ուրիշ վտանգներ: Շատերը խաղ կը խաղան զօսարանաց մէջ, եւ սովորութիւն է որ խաղը կորսնցողները վճարէ իւր ընկերաց խմած գինեղն եւ օղիին ստակը: Խաղի բուռն տենչը յաճախ ստորին եւ վատ ընկերութեանց կ'առաջնորդէ զմարդ: Կարելի է կարգ մը խաղեր ազատել իրենց հետ կապակցեալ վտանգներէն: Երբեմն յԱմերիկա պէլլապպի սեղաններ կը գտնուէին միայն գինեռանց մէջ: Սակայն պէլլապպի յոյժ ընտիր խաղ մ'է, եւ ոմանք խորհեցան թէ լաւագոյն ճամբան չէր Սատանային թողուլ այդ խաղին մենաշնորհը: այնպէս որ այժմ ամերիկացի բազում բարեպաշտ քրիստոնեայք իրենց տան մէջ պէլլապպի սեղաններ ունին եւ այդ խաղը կը խաղան իրենց բարեկամաց եւ զաւակաց հետ: Սակայն պարտութիւն լրջօրէն ինկած առնուլ թէ այս երկրին ներկայ կացութեան մէջ արդեօք վտանգ չկայ որ ոմանք, թուղթ եւ նարտ խաղալու քաջախերայ մեր օրինակէն, այս մասին իրենց ունեցած փափաքանց գոհացում տալու համար բարոյապէս յոյժ վտանգաւոր տեղեր դիմեն:

Դ. Երբ խնդրոյ մը մասին տարակոյս կայ, լաւագոյն է ապահով կողմը ընտրել: Այս խաղերը չխաղաղն ծուռ բան մը չէ, եւ չխաղալով վնաս մը չենք կրնար: Կան ուրիշ շատ խաղեր որոց անմեղ եւ անվնաս լինելուն վրայ տարակոյս չկայ եւ որք թէ կազմուած կու տան մեղ եւ թէ կը դրօսեցունեն մեր զաւակները: Կրնանք այդ տեսակ խաղեր խաղալ: Թուղթ եւ նարտ խաղալու վտանգները կրնան մեղ անկարելւոր թուիլ, սակայն լաւագոյն ճամբան չէ՞ մինչեւ իսկ այս անկարելւոր վտանգներէն խոյս տալ: Սուրբ Գիորգը մեզ կ'ուսուցանէ խորշի ոչ միայն չարութենէ այլ նաեւ չարութիւն երեւցող բաներէն: Եւ թէպէտ մենք երկիւղ չունենանք վնասուելու, սակայն կան ուրիշներ որք այս խաղերը մեզ գանձական կը համարին: Այսպիսի անձինքը կրնանք տգէտ եւ աւելորդապաշտ համարիլ, սակայն յայտնի չեմք իր թէ այսօրինակ պարագայից մէջ է յորս յարմարապէս կրնայ գործադրուիլ Պօղոսի սկզբունքը: «Ուստի թէ որ կերակուրը կը գայթակղեցնէ իմ եղբայրս, միս պիտի չուտեմ յաւիտեան որ իմ եղբայրս չգայթակղեցնեմ»: Երբ յԱմերիկա կը գտնուէինք, տեսանք թէ մինչեւ իսկ անոնք, որ իրենց թուղթ խաղալն ծուռ բան մը չէին համարեր, ընդհանրապէս կը կարծէին թէ Աւետարանի պաշտօնէի մը չէր վայելիլ թուղթ խաղալ: Այս էր մին այն նկատողութեանց որոցմէ շարժեալ խաղալու սովորութիւնը թողուլ որոշեցինք սրբազան կօյման մէջ մտնել տարիներ առաջ: Կղերականաց թութելունը կրնան առաւել վնասակար լինել քան աշխարհական քրիստոնէիցն, սակայն ոչ մէկ քրիստոնեայ իրաւունք ունի գտնուիլ

այնպիսի ընթացքի մէջ որ կը վնասէ իւր բարի ազդեցութեան: Սուղ գին վճարուած պիտի լինի այն զօսանքին համար որ կը գնուի զոհելով այս ազդեցութիւնը:

ՍՈՎԵԼՈՅ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անցեալ տարի, յուլիս ամսուն, Կալիաթայէ կը ծանուցուէր թէ Հնդկաստանի Մատրաս գաւառին մէջ տասը միլիոն մարդիկ հաւանականապէս պիտի ստառապէին սովէ նոյն տարին: Ճշմարիտ կոչուած հարաւային արեւմտեան հովին սովորականէն քիչ փչելուն պատճառաւ: Բայց այնպիսի ընդարձակածաւալ սովու մը երկիւղն աւելի մեծ էր քան իրողութիւնը:

1876-78էն հետէ, երբ Հնդկաստան կորոյս իբր հինգ միլիոն բնակիչ՝ սովալլուկ մահուամբ եւ սովու ընկերացող կամ յաջորդող հիւանդութեամբ, թղթակիցք յաճախ անոնի գուշակութիւններ ըրած են ճշմարտներուն տեղական կամ ժամանակաւոր պակասութիւններուն վրայ հիմնեալ:

Մանաւ չփչելուն հետեւանքն է պարզապէս երաշտութիւն աւելի կամ նուազ ընդհանուր: Մանաւք են հովիւ որ շոգի բերելով Հնդկաց Ուլիանուէն եւ Պէնկալայի Ծոցէն եւ փչելով յոյժ կանոնաւորութեամբ եւ փոփոխակի վեց ամիս մէկ կողմէն եւ վեց ամիս հակառակ կողմէն՝ անձրեւ կը հեղուն Հնդկաստանի վրայ մինչ կ'անցնին անկէ: Սովորաբար անձրեւ կ'իջուցնեն ամէն երկրագործական պիտոյից բաւական արեւմտեան ծովեզերաց մօտ գտնուող երկրաց եւ մասամբ հիւսիսային ծովեզերաց մօտ գտնուողներուն վրայ, բայց Կեղրոնական եւ Հարաւային Հնդկաստան պէտք ունի արհեստականապէս ոռոգման: Այս կողման բնակիչք խոնաւագոյն տարեաց մէջ ջուր մթերելով, բաւականէն քիչ աւելի օգուտ ձեռք կը բերեն: Իսկ չոր եղանակին նոցա անասունք եւ հունձք վտանգի կ'ենթարկին: Նոցա հունձք քիչ կ'աւելնայ իրենց անդեան հարկաւոր պարենէն, եւ թշուառ աղքատութեամբ առաւաղող բնակչաց ուտեստի սակաւութիւնը — բնակչաց որ խոնուած են առ մէն մի քառ. մղոն միջակ հաշուով երկու հարիւր հոգոյ բաղմութեամբ — չուտով կը փոխուի սովու եթէ մարդասիրութիւնը չմիջամտէ: Եթէ հեռզնտէ քանի մը տարի քիչ փչէ ճշմարտը, ինչպէս եղաւ 1875ին, 1876ին եւ 1877ին, սովը կ'աւել կը տանի միլիոնաւորներ հակառակ կառավարական եւ անհատական ձեռնտուութեանց:

Յամին 1874 Անգլիկանոցի վարչութիւնն որդեգրեց իրեն մնայուն կանոն յաջողութեան տարեաց հասից ամբողջ աւելորդ ամբարիւ պահել, հնձոց անյաջողութեան տարեաց մէջ սովուն ալիքը թելեցունելու համար: Յաջորդ վեց տարեաց միջոցին կառավարութեան գանձէն 17,000,000 անգղ. ոսկի ծախսուած էր ի պէտս սովիւնոց, ըստ մեծի մասին ուղղակի ստակ տալով նոցա, եւ մասամբ մի եւս մնայուն օգտակարութիւն ունեցող գործերու աշխատեցունելով գնոտ: Դժբախտապէս Հընդկաստանի սովը բառնալու կամ ամբողջութեամբ բոլորովին չլուծուիլ յաւելցունելով ոռոգման գործին համար անօրինեալ նոր շինութիւններ եւ կառմածներ արդէն գտնուած տասնեւչորս հազար ջրանցիներուն, քաղմութիւն արհեստական լճաց եւ անհամար ջրամբարներուն վրայ, որոց շնորհիւ իբր հարիւր քսան միլիոն արտաւար հող

պողարեր վիճակի վերածուած են:

Եթէ աշխարհիս ելեւմտական բոլոր աղբիւրք գործածուէին յօգուտ Արեւելեան Հնդկաստանի հողոց ոռոգման, բաւականէն նուազ անձրեւ ընդունող տեղեաց բաւական ջուր հայթայթելու ճարտարագիտական խնդիրը տակաւին պիտի մնար անլուծանելի: Անգլիկանոցի կառավարութիւնը ծախսած է իբր 3,000,000 անգղ. ոսկի երկրին ոռոգման գործին համար: Սովիւնոց օգնութեան խնդիրը տակաւին զլիսաւորապէս կը կայանայ ուտեստից փոխադրութեան եւ մատակարարման մէջ: Սա է նման ուտեստ հայթայթելու Եւրոպայի բոլոր բանակաց որք յանկարծ հաւաքուէին հունձքէ զուրկ տեղ մը: Մինչեւ իսկ այս բաղադրութիւնը ըստ բաւականին չցուցներ դժուարութիւնը:

Երեւակայեցէք միլիոնաւոր սովալլուկներ ցրուած՝ տասնեակ միլիոններու մէջ որք եւս զրեթէ սովամահ կորնչելու վիճակին հասած են, յորոց սակաւք ունին բաւական ֆիզիքական զօրութիւն, եւ աւելի՛ սաւ կաւք՝ բաւական դիտութիւն, կարող լինելու չափ արդիւնաւորապէս օգնելու մահուան դուռն համոզներուն նպաստ մատակարարելու գործին մէջ: Խորհեցէք թէ երկու հարիւր միլիոն ժողովուրդ նշաւակ են սովու, որք ողորմութիւն տալու անկարող վիճակի մէջ կը գտնուին լաւագոյն ժամանակաց մէջ անգամ:

Թէպէտ սովը դուռն ուրեք այնպէս կը ծաւալի ի Հնդկաստան ինչպէս տասնեւչորս տարի առաջ, սակայն որովհետեւ յոյժ բաղմամբարդ է երկիրը, մեծ բաղմութիւնը կը տառնապին անոր երեսէն: Օրինակի աղագու, Մատրասի գաւառը, որ հազիւ ամերիկեան իլլէնոյի, Օհայոյ եւ Ինտիանա նահանգաց ընդարձակութիւնն ունի, այսու ամենայնիւ անոնց բնակչաց համագումարին երկուքուկէս անգամը բնակիչ կը պարունակէ:

Մատրաս մասնաւոր կերպով ենթակայ է սովու: Երեւակայեցէք վերոյիշեալ երեք նահանգաց տառապիլը հնձոց ամբողջական անյաջողութենէ: Այսպիսի անոնի պարագայի մը մէջ Միացեալ Նահանգաց Ժողովրդեան հարուստ եւ ֆիզիքապէս զօրաւոր եւ անօրինելու մէջ հանձարեղ մասը եթէ միաբանէին՝ մեծ դժուարութիւն պիտի կրէին օգնութիւն հայթայթելու գործին մէջ: Կրնաք երեւակայել ուրեմն թէ ինչ կը նշանակէ Մատրասի սովը:

ԶԳՈՒՇԱՅԻՐ ՊԱՐՏԻ ԸՆԵԼԷ

Ով որ որոշեալ եկամուտ մը ունի՝ պարտի այնպէս կարգադրել իւր ծախքերը որ տոնք իւր այդ եկամուտէն աւելի չլինին: Այս այնպիսի սովորութիւն մ'է որում պարտ է վարժեցունել փոքրերն եւս: Այն մանուկը որ փոքր թոշակ մը կ'ընդունի իւր կարգ մը հաճոյքներէն չզրկուելու համար, երբեք թալտութիւն ունենալու չէ իւր այդ ստակէն աւելի ծախսել՝ ապագային վրայ դնելով իւր յոյսը: Երիտասարդը վարժուելու է մանաւանդ անձնուրացութիւն ընել քան թէ գրամ փոխ առնուլ իւր մէկ փախաքը գոհացունելու համար: Այս դասին մէջ աւելի ճշմարիտ անկախութիւն կայ քան թէ շատ մարդոց պարծեցեալ ազատութեան մէջ, որ պարտադանդութեան կ'առաջնորդէ յաճախ: Սակայն եւ այնպէս ծնողք ի դուր այսպիսի հրահանգութիւն կու տան իրենց զաւակաց երբ իրենց օրինակը չհամապատասխաներ այնմ: Այն

հայրը եւ մայրը, որք իրենց կարողութեանն աւելի ծախք կ'ընեն, որք պարտք կ'ընեն որպէս զի վայելեն իրենց սիրած կեանքները կամ որպէս զի լաւ հագուեն, պարտք կ'ընեն որպէս զի կարող լինին իրենց զբոսանքներն եւ չմնալ եւ այս ինչ աստիճանին համեմատ ապրիլ, կամ որպէս զի իրենց մէկ անձնական փափաքը գոհացունեն, երբեք թող չյուսան թէ իրենց դաւակին ընել պիտի տան բնաւ պարտական չգտնուելու պատուաւոր որոշումը:

ԳԱՂՋ ԶՐՈՎ ԼՈՒՍՅՈՒՄ

Իբրեւ միջոց դարմանման՝ տաք ջրով լողացման սովորութիւնն իջած է վաղեմի Ժամանակներէ: Զուրն ընդհանրապէս կը պարունակէր գիւղեր իրենց բնական լուծմամբ, բայց շատ պարագայից մէջ ապաքինութիւնն անտարակոյս մի միայն կամ ըստ մեծի մասին կախեալ էր ջերմութեանն: Բազում ընտանեաց ծանօթ է որ տաքուկ ասուեալը կամ տաք խիւսը (լաֆ) կը նպաստէ բուժելու ներքին բորբոքումը եւ ցաւը:

Բորբոքեալ կամ ցաւոտ աչաց ոչ ինչ այնպէս օգուտ կը մատակարարէ որպէս տաք ջրով՝ բրդեղէնով գործածուած: Սին հաւասար օգուտ կը քաղուի՝ եթէ բրդեղէնը տաք ջրոյ մէջ թաթխելով գործածուի զլիսու ցաւի բազում տեսակներու համար: Ծնած կոճերու համար լաւագոյն դարմանն է ոտքը խոթել այնչափ տաք ջրոյ մէջ որչափ կարելի է տոկալ: Ճմրուած ոտից կամ ձեռաց համար եւս կրնայ նոյն դարմանը գործածուիլ մինչեւ վիրաբույժին դալուստը, տաք ջրովը յաճախ նորոգելով:

Մեծիւթ Ռէպրի մէկ թղթակիցը 1890, հոկտ. 4 թուով կը յորդորէ տաք ջրոյ մէջ ըստ մասին թաղել աղեաց խիթով տառապող մանուկները: Թղթակիցը կ'ըսէ թէ ինք առաջնորդուեցաւ ընել այս դարմանը անհնարին անհանգստութեան, ցաւոյ եւ սաստիկ փորձարութեան հետ ընկերացեալ աղեաց խիթի համար, վասն զի օգուտ չըրին բոլոր սովորական դարմանք: Մանկան հիւանդութիւնը տեսած էր քանի մը շաբաթներ, եւ նա յոյժ նիհարացած էր: Բնափրոն (ֆոֆթ) տրուած էր, բայց ի դուրս չուսկ յետոյ, վախճալով զի մի գուցէ մանուկը ջրածգութեան ենթարկի, բժշկը պատուիրեց կէս տաշտ ջուր պատրաստել 90 աստիճան ջերմութեամբ, ըստ Ֆարէնհայթի: Մինչ մանուկը միտուած կը կենար անոր մէջ, նորա ղրուխը պաղ կը պահուէր, ցուրտ ջրոյ մէջ թաթխուած եւ քամուած լաթեր զնելով: Բժիշկը կ'ըսէ. «Աղղեցութիւնը յոյժ դարմանալի եղաւ: Տասն, տասնեւհինգ վայրկեանէն մանուկը հանգըստացաւ, եւ երբ ջրէն հանուեցաւ, ինկաւ հանդարտ եւ առողջարար քնոյ մէջ որ տեսեց քանի մը ժամ: Փոքրիկ հիւանդն այդ վայրկեանէն սկսաւ աղէկի կողմ դառնալ: Մայրն եւ դայեակը, այսպէս հասկնալով դաղջ ջրով լողացման արժէքը, աղոր կը դիմէին յետոյ երբ եւ մանուկն աղեաց խիթէ անհանգստութեան ենթակայ լինէր: Մէկ երկու շաբաթուան մէջ բոլորովին առողջացաւ նա:»

Ուրիշ թղթակից մը կը գրէ իւր փորձառութիւնը աւելի յոռի պարագայի մը մէջ, այն է մանկանց հնտախտ (cholera infantum). երբ բժիշկն եկաւ, մանուկը կը պառկէր նուաղեալ վիճակի մէջ: Դարման-

ուեցաւ ի վեր անդ նկարագրուածին պէս, սա յաւելմամբ որ մանանոյ խիւս դրուեցաւ նորա պարանոցին յետակողմը: Յիշեալ թղթակիցը կ'ըսէ. «Ես այժմ կատարելապէս համոզուած եմ որ դաղջ ջուրով լողացումն է յոյժ ազդոյ հանդարտեցուցիչ, մասնաւորապէս ուղեղային գրգռմանց մէջ. եւ զէթ ա՛յնքան ազդոյ է որքան մեր սովորական ընդարմացուցիչ (anodyne) դեղերը մատաղ մանկանց որովայնային ցաւոց համար, աղեաց բոլորովին պարպուելէն հետք, այնպէս որ արտաքսութիւն վնասակար պատճառք, որպիսի են մասամբ մարսուած ուտեստք:»

ԱՅԼԵՒԱՅԼԲ

Այժմու վիճակագիրը կը ցուցնեն թէ անագին քանակութեամբ ստանձ մսի առեւտուր կ'ըլլայ Նոր Զեղանոյ եւ Անգղիոյ մէջտեղ: 1882ին յԱնգղիա զրկուած ոչխարներուն թիւն էր 8,839 միայն: 1890ին այդ թիւը հասած էր 1,562,247ի: Մէն մի լիտրի ճամբու ծախքը հիմա, օսմանեան դրամոյ հաշուով, միայն 23 փարա է, եւ հաւանականապէս շուտով պիտի իջնէ 20 փարայի:

—Զուրիցերիոյ հինգ ամենէն բազմամարդ զիւղից մէջ քսան տարեկանէ վեր անձանց մահերուն առ հազար 54ը կրնայ ալքոհոլի չարաչար գործածութեան բնաշուիլ: Ասոնց առ հազար 862ը արական սեռէ են:

—Ելեկտրական լուսաւորութիւնը մեծ յանաջգիւնութիւն ըրած է Իւոնտոն: Այժմ աւելի քան 325,000 լամպար կը գործածուի հոն, եւ այլ եւ այլ մեքենայից եւ կաղմածոց համար տրուած ստակը կը հասնի իբր 3,000,000 անգլ. ոսկոյ:

—Ռուսական աղբիւրներէ ընդունուած տեղեկութեանց համեմատ Ռուսիոյ բնակչաց համագումար թիւն է 103,912,642: Սոցա 75,341,644ը կը պատկանին Օրթոտոքս եկեղեցւոյ: Մնացելոց 11,000,000ը՝ Փասքոնիթ կոչուածներուն, որ կը նշանակէ «Աղանդաւոր», որք են Սթունտեանք, եւ այլն: 7,646,796ն են Կաթոլիկ, 5,104,200ը՝ Բողոքական (զրիթէ ամենքն ալ Լուտերական), 2,620,000ը՝ Հրեայ, եւ 2,000,000ը՝ Մահմետական:

—Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջտեղ հաստատուած հեռաձայնը մեծ յաջողութիւն է դիտական, առեւտրական եւ երեւմտական տեսակէտով: Ելեկտրագէտք կ'ըսեն թէ չկայ հեռաձայնական շրջան մը ի Լոնտոն կամ յԱնգղիա որ գործէ այսպիսի մաքրութեամբ եւ կատարելութեամբ: Թելը երեք վայրկեան գործածելու համար պէտք է վճարել 8 շիլլին (48 դահ.) եւ քանի մը շաբթուան մէջ զիմոզներուն միջակ թիւն հասած է ժամը տասնեւհինգի՝ օրուան գործունեայ մասանց մէջ, եւ օրն իբր 108ի: Արձանագրութեան տոմարներէն կը հաշուուի թէ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ հեռաձայնի միջոցաւ հաղորդուած հինգ բառին զինն է մէկ բէննի (20 փարա), կարի յոյժ դիւրագին՝ բազմատեղով ընդձովեայ հեռագրութեան վարձուն հետ: Հեռաձայն այժմ կը գործածուի դէպի Պրիւսիա եւ դէպի Մարսիլիա. այս վերջնոյն Լոնտոնէ հեռաւորութիւնն է 900 մղոն:

—Կ'ըսուի թէ գտնուած է ստորերկրեայ քաղաք մը Ռուսական Թուրքաստանի մէջ Գորքի Գաւառան քաղաքին մօտ: Գաղաքին մուտին վրայ կան կարգ մը մեծ քա-

րանձաւներ ապառաժային բլրոյ մը կուշտը: Գտնուած են արձաններ եւ արձանագրութիւնք, նաեւ ոսկի եւ արծաթ դրամներ պատկերաւոր: աստի կը մակարերուի թէ քաղաքին թուականը կը հասնի Գրիստոսի ծննդնէն մինչեւ իսր երկու դար առաջ: Կան ոչ սակաւ փողոցներ եւ հրապարակներ՝ շրջապատեալ երկյարկ եւ եռյարկ տուներով: Գտնուած են բազմաթիւ դամբանական սափորներ, անթիւն, խեցեղէն կաթաններ եւ ուրիշ կան կարասիք: Փողոցներուն եւ հրապարակաց չափակցութիւնը եւ թրծուն աղիւսոց եւ մետաղեայ անթոց դեղեցիկութիւնը կը հաստատեն սա իրողութիւնը թէ հոն բնակող նախկին ժողովուրդը քաղաքակրթութեան յառաջացեալ վիճակի մէջ կը գտնուէր: Կ'ենթադրուի թէ քաղաքը գետին տակ ծածկուած էր որպէս զի բնակիչք զերծ մնային բարբարոսաց եւ աւազակաց յարձակումներէն:

—Մօտերս փերեզակի արտօնագիր շնորհուեցաւ ի Փարիզ Լուիզ Պոլիէոյ անուն կնոջ որոյ վրայ նշանակութեան արժանի բաներ կը պատմուին: Ընդ Գերմանիոյ պատերազմէն առաջ նա էր անկախ գործող տէր տիկին մը, բայց իւր բուն հայրենասիրութենէն շարժեալ մտաւ բանակին մէջ իբրեւ նպարավաճառ: Ութ կարեւոր պատերազմաց մէջ, միշտ մահուան վտանգի տակ, փրկեց հարիւրաւոր վիրաւորեալ զինուորաց կեանքը եւ ի նպաստ նոցա ծախսեց հազարաւոր Փրանքներ իւր անձնական քսակէն: Ի Շամիլիոյ ուղմի հարուած մը ընդունեց եւ կորոյս իւր աջ բազուկը, եւ ի Սէն Տընի մազապուր դերձաւ հրացանի բռնուելէ իբրեւ լրտես: Զինուորաց մին այնքան ազդուեցաւ նորա անվնեւ կերպարանէն որ միջամտեց եւ աղատեց նորա կեանքը: Ի վարձ իւր ծառայութեանց իշեալ տիկինն ընդունեց զինուորական-միտալ, եւ ուրիշ ութ միտալներ եւս՝ կեանքիւր ազատելուն համար: Բայց յօրէ անտի երկար տարիներ մնացած էր լքման եւ աղքատութեան մէջ, իւր ազրուստին միջոցն ունենալով միայն առաւօտուն գործաւորներն իրենց առօրեայ աշխատութեանց համար արթնցունելու պաշտօն մը:

—Նորվեկիոյ Համբրֆէսթ քաղաքը եւրոպայի ամենէն հիւսիսային քաղաքն է, ուր երկայնագոյն գիշերը կը սկսի նոյ. 18ին եւ կը տեւէ մինչեւ յունի. 23: Յիշեալ քաղաքին մօտերը կը գտնուին յաղթաջուր եւ արագահոս երեք գետեր որոց ջուրք չին սառի: ձմեռն անգամ: Այս գետերէն կը հանուի այն գործութիւնը որ է աղբիւր ելեկտրական լուսոյն որ մուծուած է մէն մի տուն ի Համբրֆէսթ, եւ այսօր նուազ անհանդուրժելի կ'ըլլան խաւարին վաթսուեւելեց օրերը:

—Կ'ըսուի թէ շաքար սպիտակացունելու եղանակը անձանթ էր մինչեւ այն առնա որ հաւ մը քալեց բրտի կաւոտ ջրոյ մէջ եւ յետոյ մտաւ շաքարի գործարան մը: Բնապէս հաւին թաթից հետքերը մնացին շաքարի զանգուածոց վրայ, եւ երբ տեսնուեցաւ որ անոր կոխած տեղերը միւս տեղերէն աւելի ճերմակ էին, որդեգրուեցաւ շաքարը բրտի կաւով սպիտակացունելու եղանակը:

—Աշխարհս ունի իբր 1,500,000,000 բնակիչ, արական եւ իգական սեռից թիւերը գրեթէ հաւասար լինելով: Նոցա չորրորդը կը մեռնի տասնեւհինգ տարեկան լինելէ առաջ, եւ կենաց միջակ տեւողութիւնն է

33 տարի: Տարին 33,033,000 հոգի կը մեռնէր, օրը՝ 91,501, ժամը՝ 3,770, վայրկեանը՝ 62 եւ երկվայրկեանը՝ իւր 1:

— Զարմանալի ծագիկ մը գտնուած է Չուանթէփէքի Պարանոցին վրայ: Սոյն ծագիկ մասնաւոր հանդամանքը սա է որ իւր գոյները կը փոխէ ցերեկը: Առաւօտուն ճերմակ կ'ըլլայ, երբ արեւը զէնիթն հասնի՝ կարմիր, եւ երեկոյն կապոյտ: Այս կարմիր, ճերմակ եւ կապոյտ ծագիկը կ'աճի էւթի ծառին չափ, եւ միայն կէս օրին կ'արձակէ անուշահոտութիւն:

— Հնաբանական մասնախումբ մը գտաւ որ Պերլինի Կայսերական Թանգարանին պարտական տասնեակօթն մուսիաներ յԱղեքսանդրիա հնութեանց տուրիւստով զբաղեալ խարդախ անձանց ձեռագործներն էին: Թանգարանը 800,000 մարք վճարած էր այդ կեղծ մուսիաներուն համար: Գնուին ընող տեսուչը թանգարանին կը ջանան ի սուտ հանել այդ տարածայնութիւնը:

— Նիւ Եորքի Աչաց եւ Ականջաց Դարձանատուներ, որ ի Միացեալ Նահանգս նման օրինակ հաստատութեանց հնազոյնն է, կ'առաջադէր բանալ կանոնաւոր դպրոց մը, յորում աւանդուի աչաց, ականջաց եւ խոչնդողի վերաբերեալ դիտութեանց ամէն ճիւղից ուսումը նոյնչափ հիմնական եւ կատարեալ կերպով որչափ ի Պերլին, ի Վիէննա կամ ի Փարիզ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՎՍՍՍՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՏԵՐ

Քաջալերուէ, այո, լիւր քաջ, ո՛վ եղբայր, իւր անվերջ ընդ միշտ կենաց ի պայքար: Թէեւ չըլլայ ոյժդ կռուոյն հաւասար, Վստահ ի Տէր լիւր, Ժիր ի գործ եւ արդար:

Կաց դու խրոխտ, մի տատամար ընդաւրն, Թէպէտ մընա յատարիչի առանձին:

Երկինք առ քեզ պիտի շնորհէ ոյժ, կորով, ճակատելու չարին ընդդէմ անխըռով:

Յափրած գտար ըզսիրտ քոյն ներկայէն, եւ ապադադ տըխուր թըւի քեզ արդէն: Չունին՝ անձ մը որ հծծէ քեզ բանս աղու, Վիշտերն որաիդ սակաւ իմն մեղմելու:

Քաջալերուէ, ամենեւին մի մոռնար Տխուր խոհերն ի բաց վանել անդադար: Ուսուցանել կամի Տէրն թէ երաշխեպ Ուրախութիւն կը ծնանի մեզ ըստեպ:

Սատիկ մարտ մը սարսափ կ'աղղէ արտաքուստ,

Եւ ի ներքուստ նեղէն դըրդ ցաւը անզուսպ: Բայց քանի՞նք քաղցր է հանգիստ, եղբայր իմ, Երբ կը կենանք Փրկչին մօտը յօրն յետին:

Պարտասեալ սիրտդ թող ստանայ քաջալեր, Երբ մաքառին մեզը եւ երկիւղ նախանձ, հեռ: Յերկինս հայեաց, հաւատքով մը մշտաւազ, Վստահ ի Տէր լիւր, Ժիր ի գործ եւ արդար:

Թարգմանեաց Անգլէիէնէ

Այնթապ

ԴԱՒԻԹ ՏԵՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Ուսանող Կ. Թ. Գոլէճի

ԱՆՅԵԱԼ ՏԱՐՈՒՆ ՇԵՏ ՄԱՐՈՂ ՎԵՂ ՇՈՔԻ ՄԸ

Մահուան անդ սեւ փոսին յեղեր
Նը տփգունին վարդն ու ծաղիկ:
Անդ թաղամբն յոյսեր, յողբեր,
Եւ հոն մեռնի արփոյն չողիկ:

«Աւաղ, Գապուլեան . . .» Դալկաճար կուսին մարմարեայ շրթներէն ելած վերջին հռչիւնի մը պէս մեղամաղձիկ, եւ գիշերոյ ողբերգու գերեզմանաց բուրն եղեր-երգներուն պէս տխրասարսուռ, ընդհանուր

րին բերաններէն բղխած այս հառաչն, գեկտ. 31 թ սեւ սեւ ամպերով սքողեալ աւուրն մէջ, կ'երթար խառնուել ձմեռան մահասոյլ փոթորիկն անաղղեցիկ ճիչերուն, որք զողցես մեռելոց շարականներ էին ողբալին յերկնից յղեալ ի շիրմն յաւէտ ողբալի Յովնանէս Գապուլեանի: Աւաղ, Գապուլեան . . . Կենաց տաժանելի փորձանաց մշտաշառչ փոթորիկներու մէջէն զերդ փափկագեղ մի թռչնիկ, երիտասարդութեան, առոյգ այդ հասակի, երկինքէն զերդ մի աստղիկ, բնութեան գաղտնեաց սեւ ծածկութիւն տակէն զերդ մի ասուղ, մարդկութեան ծոցէն իրր մի նշանաւոր անձ, ուսուցչական մարմինն իրր մի իրական գործն անհատ եւ եկեղեցւոյ գրկէն իրր քրիստոնեայ սղացաւ նա, վերացաւ, անհետացաւ եւ մարիցաւ: Այն ինչ Գ. Գ. Պ. մահուամբ Եփրատայ պղտոր ջրերն զամ մ'եւս ներկուեցան արտօսարգին, «գոցուած գերեզմանի մի քով մի այլ գերեզման բացուեցաւ» եւ հանուրց սրտեւրուն մէջ «մի վէրքի քով մի այլ վէրք արիւնեցաւ . . .» Քսանեւութ գործններ զլորեցան մահուան սեւատեսիլ փոսին մէջ, եւ ո՛վ գիտէ, նոցա հետ քանի՞ յոյսեր, քանի՞ յոյզեր ցնդեցան:

Եփրատ Գոլէճի աշակերտեցաւ նա մի անուման ուշիմութեամբ եւ հանձարով: Անդ ընթացաւարտ եղաւ մեծ յաջողակութեամբ, դասատուութեան պաշտօն վարեց անդ հիւանդի կորովով եւ մեռաւ քոյր մի դպրոցի մէջ քրիստոնէական մահուամբ, սակայն ընդ միշտ լինելով «հանուրց սրտից սիրելին . . .» Ողբացին զնա սիրելիք, ողբացին բարեկամք, լացին զնա դպրոցականք եւ պաշտօնակից ուսուցիչք: Եւ, ո՛հ, սգացին զնա այլազգիք, զի նա մին էր այն արտակարգ հանձարներէն, որք շաղաւաղւոր ասուղի մը պէս կու գան վայրիկ մը փայլել աշխարհի խաւարչտին հորիզոնին վերեւ եւ անհետիւ ընդ փոթի: Զի երբ Աւարչին ձեռակերտն կու գայ այս մութ երկրին վերայ դեղերիլ, ունենալով միայն բանականութեան եւ յայտնութեան աղօտ լոյսերն իբրեւ իւրեան առաջնորդ, երբ վսեմ հոգի մը կը զգայ իւր ընկղմած լինելը մարմնեղէն եւ նրթական առեղծուածոց մէջ եւ երբ ապադայ յաւիտենականութեան խաւարկան կը հասկնայ իւր բանտեալ լինելն կաւեայ բնակարանի մը մէջ, յայնժամ անսահման իղձ մը կ'ունենայ պատուել միանգամ այն մութ քոյն եւ խորամխիլ, թափանցելի յաւիտենականի՝ իմանալու եւ տեսնելու այն հանկուկներն որք պարփակած էին զինք աստ: Եւ ահա այսպիսեաց կարգէն էր նաեւ յաւէտ ողբալին Գապուլեան: Գոլէճիս բնական դիտութեանց նախորդ դասատուն կը փափաքէր եւ կ'անձկար մի անգամ մեռնիլ հասկնալու համար այն գաղտնիքներն, որպէս փափաք յայտնած էր իւր աշակերտաց միոյն: Շատ անգամ ինք եւ Գ. Գ. Պ., բնութեան երկու որդիներն, կը խօսէին ընդ իրեարս եւ կը խոկային, մին շանթերով միւսն ժպտնետրով, մին բոցերով միւսն խոցերով, մին հուրերով միւսն արտասուքներով, կաղմելով անկղին եւ մեղմին զոյգ օղակներն:

Գապուլեանն ալ անհայր էր: Նորա օրալին վերայ ալ ծանրացած էր այն լուծն, զորմէ այնքան կը գանգատէր Գ. Գ. Պ.: Սակայն որբութեան այդ հիւանդի ծնունդը զնաց: Գնաց նա թափուր թողով ուսուցչութեան եւ ընկերութեան մէջ իւր

բռնած դիրքն, տխուր յիշատակներ թողլով իրեն անդ: Գնաց անորդի թողլով ծեր մայր մը ալեւոր, այրի թողլով կին մը գեռատի եւ, ո՛հ, ինք ալ իւր հօր պէս որբ կը թողու որդեակ մը նորածիլ:

Սակայն թէպէտ զնաց նա, ընկերութիւնը պարտք մ'եւս ունէր կատարելու նմա: Յուզարկուորութեան հանդէսն էր այդ, որ կատարուեցաւ ալ մեծ շքեղութեամբ: Հանդուցելոյն դասակցաց եւ գոլէճիս ուսուցչաց եւ ուսանողաց կողմէն յուղում ի սիրտ եւ արտասուքն յաշս սքանչելի դամբանական մը արտասանեց ինչպատուր էֆ. Պէննէեան: Նկարագրեց նա Գապուլեանի կեանքն դպրոցական շրջանի մէջ, ցուցուց հակիրճ խօսքերով նորա արտակարգ գործունէութիւնն եւ եղբակցուց թէ այդպիսի փայլուն հանձար մը միայն 27 դարուններու փուշերն կոխտետելով արիւնեղու եւ ոչնչանալու համար ստեղծուած չէր կրնար լինել, հապա նա իւրեան առջեւ ունէր յաւիտենականութիւն մը, դարեր անտանձան, բնակելու համար յերկինս Անհունին քով: Ի մէջ այլ գամբանախօսաց նաեւ նշանաւոր հանդիսացաւ Կեդրոնական Վարժարանի ուսուցիչներէն Սիմոնեան էֆ., որ խօսեցաւ հանդուցելոյն ամբողջ անցելոյն վերայ եւ ներկայացուց զնա իւր իւր «աշխատանաց որդին»: Ըսաւ թէ նորա իւր գողտրիկ յիշատակ կը մնար որդին, երկամեայ մի փոքրիկ հրեշտակ: Թէ Գապուլեան պահարան մի էր ուղղեալ առ Աստուած, որոյ նամակն միայն նա կարող էր կարգալ: Այսպէս վերջացաւ հանդէսն, սակայն դիտող մը պիտի նկատէր զիմաց արտայայտութիւններն հետեւորդաց բաղմութեան մէջ, որք զողցես մահուան դագաղին ի տես կը հարցունէին, «Քսանեւութ գործններու ժպտներն միանալով, ո՛հ, արդեօք քեզ համար յաւէտական գերեզմանի մը սեւատեսիլ երեւոյթն կը պատրաստէին, Գապուլեան»: Սակայն կենաց վշտորոր երազներէն նոր արթնցող եւ Անհունին ի տես զմայլող Գապուլեան, լոին եւ անձայն, ձեռներն կրծոց վերայ խաչաձեւ ծալած, մահուան դալուկին տակ եւրեան կքած, եւ մերթ հանձարի հուրեր տեղացող աչերն խորը ձգած, կը ժպտէր աշխարհի եւ յայնմ ապրողներու, եւ խաչերով զարդարեալ սեւապատ դագաղին խորէն կը թուէր ըսել:

«Ով մարդ, հոգեր, վիշտեր ունիս:

Միշտ չեն մընար չը վրդովիս»:

Զի նորա կենաց ջախջախ քնարին բեկորներն ոսկեհուռ մի այլ քնարի ծնունդ տուին, եւ զի բանականութեան սահմանաւոր կարողութիւնն Անսահմանին զնաց ընկերակցիլ, թողլով մարմինն, յորում վշտապարփակ կը սղասէր քսանեւութն տարիներ:

Յերկնուստ մխիթարութիւն կը հայցեմք նորա վշտահար մօր, ամուսնոյն եւ եղբօր, նաեւ այն բոլորին որոց սիրտերն ի խոր խոցեցան ի տես եւ ի լուր նորա ողբալին մահուան:

Եփրատ Գոլէճ

ԳՈՒՐԵՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆ

Խարբերդ

31 դեկտ. 1891

ՆԱՄԱԿ ԲԱՆՈՒԷ

Տեղւոյս հայ աւետարանական եկեղեցին, որ նախանձելի անցեալ մը ունեցած է, վերջին քանի մը տարիներս ինչալով անյոյս եւ լքեալ վիճակի մը մէջ, կորսըն-

դուք իւր անցեալ բարձր դիրքը: Այս տխուր իրողութեան առաջին պատճառն էր քարոզչաց կամ երկցանց ստեպ փոխութիւն: Երկրորդը՝ նոցա տկարութիւնն, վասն զի չկրցին նոքա արածել Տէրօջը հօտը եւ պահել զայն Նորա փարախին մէջ, եւ երրորդը ու մեծագոյն պատճառն էր ժողովրդեան մասամբ իւր շարժում եւ աշխարհասէր փոխելն: Թողունք որ սոյն եկեղեցին յաճախ առանց քարոզչի ալ մնալով վնասեցաւ եւ տակաւ սուտակաւ հեռացուց իրմէ նախկին ջերմութիւնը եւ ազօթասէր ոգին: Եւ թէպէտ տեղեւոյ երկրասարգը իւրեանց վերջին ճիգը թափելով յաջողեցան հաստատուն պահել զպրոց մը եւ մինչեւ վերջն ալ ունեցանք զստատու, սակայն այս վերջնոյն ո՛չ կարողութիւնը եւ ո՛չ պաշտօնը կը ներէր իւր ազդեցութեան ներքեւ պահել այսօրինակ ժողովուրդ մը: Վասն որոյ աւելի կը ջանար իւր աշակերտաց միտքը դաստիարակել մտաւորապէս եւ բարոյապէս, քան ժողովրդեան քարոզչութիւնը ընել:

Ուստի հայ բողոքական ժողովուրդը փոխանակ այլոց բարի օրինակ ըլլալու՝ եղաւ այլոց գայթակղութեան պատճառ: այս իրողութիւնն ստալի յիշատակներ կը դարձնէ սրտիս մէջ, բայց կ'ոգեմ լուսթեամբ անցնիլ: Եկեղեցւոյն այս վատթարացեալ վիճակն արդարեւ կարեկցութեան արժանի էր: ուստի Բարի Հովիւն զթալով իւր ցրուեալ հօտին եւ խնայելով իւր արեամբ փրկեալ անմահ հոգւոյ՝ արթնցուց իւր ժողովուրդն, եւ մինչ սա մօլորութեան հոսանքէն բռնուելով ի կորուստ կը մղուէր, Նա իւր փրկարար ձեռքն երկընցունելով զայն ազատելու կը փութար: Արթնցաւ ժողովուրդն իւր այս մահաբեր քունէն եւ առաջին քայլն ու պարտաւորութիւնը սեպեց իրեն հովիւ մը գտնել: Երբ աստուածային Նախախնամութիւնն իւր ժողովուրդը կը հրաւիրէ ճշմարտութեան ճամբուն մէջ քալել, նաեւ կը յարգարէ նոյն ճամբուն վրայ եղած խոչընդոտներն ի զիւրութիւն իւր տկար եւ անփորձ ժողովրդեան:

Ինչպէս ըսի, ժողովուրդն զգալով երէցի մը պէտքն, միաձայն հաւանութեամբ որոշեց կոչել զԱրթ. Պատ. Ղազարոս Յովսէփեան: Աստուածային կարգադրութեամբ ժողովրդեան ջանքն պսակուեցաւ: Պատ. Ղազարոս փութով հասաւ իւր պաշտօնատեղին, եւ անխնայ ջանքեր, աստուածային օգնականութեամբ նորոգեց ինչ որ հինցած էր, կանգնեց ինչ որ ինկած էր, քանզի Պատ. Ղազարոսի նպատակը չէր ժողովրդեան համարումը՝ զբաւելու համար բանաստեղծական կամ ճարտասանական ծաղկեալ ոճերով ունկնդրաց միտքը հաճեցնել, Նա խօսեցաւ եւ բացատրեց աստուածային պարզ եւ փրկարար ճշմարտութիւնը, քարոզեց բանիւ եւ դարձով: Կարծես նորա խօսքերը երկսայրի սուրբ նման անմիջապէս ժողովրդեան սրտին եւ հոգւոյն խորը թափանցեցին, այնպէս որ դոյզն միջոցի մէջ զգալի եւ անմիջական փոփոխութիւն մը երեւան եկաւ: Աստուծոյ թաղաւորութեան խօսքը իբրեւ բարի սերմ բողոքականութեան համազօր եղբարց բազմութիւն մը, որը կարծես անհակառակելի եւ բռնու զօրութեան մը մղուած սկսան ամէն կիւրակի, բազմութիւն արանց եւ կանանց, ի ժողովարան զիմել լսելու այս նոր եւ

միանգամայն փառաւոր ճշմարտութիւնը: Բրիստոսի աշակերտը ուրախացան տեսնելով եկեղեցւոյ այս փայլը, եւ ամէն մի անհատ նոր ոյժ եւ ոգի առնելով կրկնապատկեց իւր ջանքը Աւետարանին փրկարար ճշմարտութիւնը մատակարարել անմահ հոգւոյ, հրաւիրել զնոսա ի փարախ Տեառն: Տանց եւ հրապարակաց, արտօրէից եւ այդեւտանաց մէջ, նաեւ ի գետափուսս, ամէն ուրեք կը տեսնուէր խուճաք ծերոց եւ երիտասարդաց: Ումանք կը վիճէին, եւ ումանք կը քարոզէին ու կազմէին: Խառնելով իրենց փառաբանութիւններն Եփրատայ աւազունիաց եւ մրմնջող ալիաց հետ:

Վերջապէս համազօր եղբարք ի նախնաճշարտելով եւ վախճալով զի մի գոյցէ ժողովրդեան մեծ մասը աւետարանական եւ կեղեցւոյ յարի, անմիջապէս բողոքեցին տեղեւոյ ասաջնորդական տեղադրանին որպէս զի արդեւ հրապարակաւ եղած քարոզչութիւններն: Սա ալ իսկոյն գուշակելով հետեւութիւնն՝ նամակաւ մը Աւետարանականաց ազգային ժողովոյն աղէարարեց որ չշարունակուին հրապարակաւ եղած քարոզչութիւններն կամ կրօնական վէճերն: Այսու ամենայնիւ ճշմարտութեան խօսքն ապարդիւն չեղաւ, այլ բարի սերման նման բողոքելով իւր ճիւղերը տարածեց: Մեր համազօր եղբարք այլ եւս բաւական չէին համարեր իրենց եկեղեցական արարողութիւնները, եւ ուստի պահանջեցին կղերականներէն որ գոնէ ամէն կիրակի իրենց քարոզ խօսուի: Կղերականք այս վսեմ պաշտօնին զիրենք անկարող տեսնելով քարոզչութեան պաշտօնը յանձնեցին իրենց նախկին դասատու Պ. Արամի: Բայց այսու ամենայնիւ Աւետարանականաց աշխատութիւնը անպտուղ չեղան, զի քանի մը ընտանիք հաստատուեցան աւետարանական եկեղեցւոյ ծոցին մէջ՝ յուրախութիւն աշխատաւորաց:

Այս եղաւ Պատ. Ղազարոսի կարճ ժամանակի աշխատութեան պտուղն: Խիչոյ ի սիրտ կ'ըսեմ որ այժմ աղօթից ժողովեւրու մէջ կը լսուին ծերոց եւ երիտասարդաց, պատանեաց եւ մանկանց փառաբանութեան ձայներ, որք իրենց խոնարհ մաղթանքներով կրկին փայլ եւ քաղցրութիւն կու տան պաշտաման, եւ ժողովատեղին կարծես երկինք կ'ըլլայ: Աղօթենք Աստուծոյ որ իւր այգիին համար հաւատարիմ մշակներ յարուցանէ եւ իւր Եկեղեցին բեղմնաւորի ընդարձակի եւ մեծանայ, ու բոլոր անմահ հոգիք իրենց փառքը եւ պատիւը սեպեն Յիսուսի անարդեալ եւ յաւիտ բարձրացեալ խաչը:

Բալու 8. Պ. ՄԱՍՈՅԱՆ
16 դեկտ. 1891

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Կը յուսանք թէ ընթերցողք հաճութեամբ պիտի կարդան հետագայն, զոր կը քաղենք Երեւանէ առ Մշակ դրուած նամակէ մը:

ԽԻՇ. Ա. Է.

Վաղարշապատից 4-5 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնուում է Սամաղար անունով հայաբնակ գիւղը, որի բնակիչներն մեծ մասը հայ-լուսաւորչականներ են, իսկ մի փոքր մասը պատկանում է բողոքական եկեղեցուն: Այս գիւղը մի քանի տարի առաջ ներկայացնում էր մի խիստ տխուր պատկեր մտաւորապէս: Բայց անցեալ 1890 թեականից բացվում է առաջին գիւղական միգրանտի գաղթը, որը մինչեւ այժմ էլ

շարունակում է իր գոյութիւնը: Մի քանի օր առաջ իմ անձնական գործերով գնացել էի այդ գիւղը: Օգտուելով յարմար առիթից՝ ես պատիւ ունեցայ այցելելու յիշեալ գրգռող եւ ներկայ լինելու դասաւանդութեանը: Կարծում ենք, որ աւելորդ չի լինի, եթէ մի քանի համառօտ խօսքերով Մշակ ընթերցողներին ծանօթացնենք այդ ուսումնաւորանի հետ:

Ուսումնարանի շէնքը նոր է կառուցված եւ սկզբում յատկացրած է լինում հայ-աւետարանականների հոգեւոր սնունդը: Ներքին, բայց այժմ ծառայում է թէ իբրեւ աղօթատուն եւ թէ դպրոց: Որի մէջ սովորում են յիսուս աշակերտներ թէ լուսաւորչական եւ թէ աւետարանական դաւանութեան:

Մեր ներկայութեամբ ուսուցչի հարցմունքներին աշակերտները ժողովեամբ էին պատասխանում: Նայելով սանիկներին ուրախ եւ զուարթ կերպարանքին, կարելի էր հասկանալ, որ դպրոցը զեկաւարտվում է նորագոյն մանկավարժական մեթոդների արժէքը հասկացող զեկաւարտներով: Այսպէս կերտներն մէջ կան դանազան տեղերից եւ կաններ, մինչեւ անգամ Ալեքսանդրօս լից...: Տեսնելով այդ երեւոյթը, ամեն մի ճշմարիտ հայի սիրտը լցվում է ուրախութեամբ: Դեռ մի քանի տարի առաջ բողոքական հայն իր ազգակից լուսաւորչական հայից հալածվում, նախատվում, հայոյվում էր եւ համարվում էր ազգութաց, բայց որքան ուրախալի է տեսնել այժմ, որ այդ նոյն լուսաւորչական հայը իր որդուն ուղարկում է աւետարանական հայի դպրոցը: մի քանի տարի առաջ դուստնական զանազանութիւնը կատաղի թշնամութեան պատճառ էր դարձել երկու արեւնակից եղբայրների մէջ: Բայց այսօր հայը փոքր ի չափէ ըմբռնել է իր եղբոր կամ ընկերոջ հետ համերաշխաբար ապրելու անհրաժեշտութիւնը, այսօր նա մօտեցել է այն ճշմարտութեանը, թէ բողոքական հայն էլ իրաւամբ նոյնքան հայ է, որքան լուսաւորչականը եւ ուստի դաւանութիւնը պէտք չէ իրանց երկպառակէ: Ո՛րքան երջանիկ կը լինենք մենք այսօր, եթէ հէնց սկզբից համոզված լինէինք այս ճշմարտութեանը:

ԱՅԴԵՐ

Ի նպատակ Արեւելեան Որբանոցի կատարելի հանգանակութիւնները դիւրացունելու համար՝ կառավարութեան արտօնութեամբ պատրաստուած լոկ հինգ գահեկանոց ստանակներ պիտի զրկուին:

Պրոստ 4. ՊԱՆՏԱՍԵԱՆ
18 յունվ. 1892 Տեղեւ. Արեւելեան Որբանոց

Միաբանական աղօթքի ամսօրեայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի օր, փետր. 1 (ըստ Լատ.), Պայպըլ Հառուսի մատրան մէջ, ժամը 7 1/2-ին, ըստ թուրքաց:

Եղբարք եւ քորք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեւոր պաշտաման:

Ի բնոյ պաշտօնէից Ժողովի

Ս. Ե.

Կ. պոլոյ երիտ. Բրիստ. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 9-ին ըստ թուրքաց, Պայպըլ Հառուսի մատրան մէջ: Աղօթքի նիւթն է Բ. Տիմ. Բ. 3:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յուլի. 18 ըստ Յուլի. և յուլի. 30 ըստ Լատ., 1892

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յուլի. 19ին աղմկայող տեսարան մը տեղի ունեցաւ Յրանսայի Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ. Մ. Ռոշֆորի թերթը ներքին գործոց նախարար Մ. Բոնսթանի վրայ կարգ մը յարձակողական յոգնածներ հրատարակած էր, եւ Մ. Ռոշֆորի բարեկամք ջանացին որ նախարարութիւնն Երեսփոխանական Ժողովոյ առջեւ բերէ խնդիրը, որպէս զի վիճաբանութեանց միջոցին պատեհութիւն ունենային իրենց զգացումներն արտայայտել Մ. Բոնսթանի նկատմամբ: Նախարարապետ Մ. առ Յրէյսինէ հասկնալով այս երեսփոխանաց նպատակը՝ չուղեց Ժողովոյ առջեւ բերել խնդիրը, եւ այս պատճառաւ Մ. Լոռ բեմ ելնելով ըսաւ թէ կառավարութիւնը իւր հովանոյն տակ առած էր նախարար մը «զոր հանրային կարծիքը կը դատապարտէր իրեն վատանուն անձ»:

Երբ Մ. Լոռ բեմէն կ'իջնէր, Մ. Բոնսթան, որ նախարարական աթոռին վրայ նստած էր, նշաւ իւր տեղէն, դէպ ի նա վազեց եւ ապտակ մը իջեցուց նորա երեսին: Այս միջադէպ այնչափ մեծ աղմուկ յարուց ժողովարանին մէջ որ Ժողովոյ նախագահ Մ. Ֆրոյէ յտին կանգնեցաւ եւ նիստը դադարեցուց: Երբ Ժողովոյ նիստը վերաբացուեցաւ, Մ. Բոնսթան ոտք ելլելով ըսաւ. «Ճիշդ այս պահուստ, անզսպելի զայրացման մը միջոցին, որոյ համար կը յուսամ թէ Ժողովը ներողամիտ պիտի գտնուի ինձ, զանցառու գտնուեցայ ի մասին այն յարգանաց եւ պատկառանաց զոր կը պարտիմ Ժողովոյ: Ներողութիւն կը խնդրեմ Ժողովէն եւ նախագահէն, եւ կը յուսամ թէ սոքա այդ ներողութիւնը պիտի չնորհեն իրենց մէկ պաշտօնակցին, որ տասնհետեւ տարիներ ներկայ գտնուած է Ժողովոյ նիստերուն եւ ոչ իսկ մէկ անգամ ի կարգ հրաւիրուելու առիթ ստեղծ է»:

Մ. Լոռ յաջորդ օրը մինչեւ երեկոյ սպասելէ ետքը իւր վիճանըրը զրկեց առ Մ. Բոնսթան մեծ նամարտի հրաւիրելով զնա, սակայն այս վերջինն արդէն երկար տունն ուղարկած ինչեւոր մերժեց այդ հրաւերը: Մ. Լոռ այժմ կ'ուզէ ընդհանուր դատախազին միջոցաւ դատ բանալ ընդդէմ Մ. Բոնսթանի: Բայց չյուսացուի թէ կարող պիտի լինի այս կերպիւր ու եւ է հատուցում ձեռք բերել, եւ ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Մ. Լոռ արժանի էր իւր ընդունած պատժոյն: Սակայն Զօր. Պուլանսէի սոյն նախկին կուսակցաց Մ. Բոնսթանի դէմ բերած ամբաստանութիւններն այնչափ բաղաւթիւ են որ չափեր կը կարծեն թէ այս վերջինը պարտէր նկատողութեան առնուլ զայն: Յրանսական Ֆիլաւայ լրագրին խմբագիրը կը գրէ. «Կը դաւիմ միայն որ Մ. Բոնսթան այնչափ երկար տունն անտարբեր գտնուած է հանգէպ յայտնի եւ որոշ ամբաստանութեանց: Թերեւս նոյն իսկ Հանրապետութեան շահը կը պահանջէ որ նա կամ ապացուցանէ թէ այդ ամբաստանութիւնը զրպարտութիւն են, կամ հրաժարի իւր պաշտօնէն: Յրանսայի բարի համբաւն ի վտանգի է. գէթ ինձ այնպէս կը թուի»:

—Փորթուկալի եղեմուտը այնչափ ծանրալիւ վիճակ ունին որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն պետութեան, երեւմտացոյցին հաւասարակշռութիւնն ապահովելու համար բարենորոգումներ ընել հարկ դառնած է, եւ Թագաւորը Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրայի պաշտօն յանձնած է նոր նախարարութիւն մը: Կազմելու միջոցով հարկաւոր բարենորոգումները ծրագրել եւ ի գործ դնել: Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրա քաղաքական գործող մէջ նորաւարժ մէկըն է. եւ թէպէտ փորթուկէզ քաղաքականութեան այնչափ պատուաբեր չէ, սակայն Սինեոր Ֆերրէյրայի պատուոյն կը նպաստէ սա պարագան որ նորընտիր նախարարապետը իր քրտն տարիներէ հետէ մերժած է ու եւ նախարարութեան անդամակցիլ կարող չլինելով իւր հաւանութիւնը տալ այդ նախարարութեանց ծրագրոց կամ գործողութեանց: Սինեոր Ֆերրէյրա իւր չուրջն համարմամբ է այնպիսի պաշտօնակցներ որք թէ կարող անձինք են եւ թէ պատրաստ են իրենց անձնական եւ կուսակցական շահերը զոհել յօգուտ պետութեան: Նոր նախարարութիւնը կուսակցական խնդրոց մասին չէզոք դիրք պիտի բռնէ, եւ կը յուսայ երեւմտացոյցը հաւասարակշռել ամսաթիւից եւ ուրիշ ծախսոց մէջ զեղչեր ընելով եւ լաւ քննութիւն մը հատարելով երկրին հասութիւն աղբերց մասին: Ոմանք թելագրած են որ Փորթուկալ Անգղիոյ վաճառէ իւր ափրիկեան ստացուածոց մէկ մասը, սակայն այսպիսի կարգադրութիւն մը սիրելի պիտի չլինի Փորթուկալացոյ:

—Պերլինի մէջ կազմակերպուել սովետոյ յանձնակալութեամբ 41,000 մարդ հաւաքած եւ ի Ռուսիա զրկած է: Սոյն դրամ գերմանացի հաւատարիմ գործակալաց ձեռամբ պիտի բաշխուի սովետոյ առանց խտրութեան կրօնի կամ ազգութեան: Կ'ըսուի թէ Չէլապինսք նահանգին արու բնակիչք հարկաւորներով կը մեկնին իրենց տուններէն որպէս զի չտեսնեն իրենց ընտանեաց սովամահ կորնչիլը: Այդ կողմերն այցելող ռուսները մը կը պատմէ թէ իւր տեսած գրեթէ բոլոր մարդիկը երեք օրէ ի վեր հաւանորէն ոչինչ կերած էին եւ մահուան կը սուղախին: Բազան, Սիմպիրսք եւ Սարաթով նահանգաց մէջ մահուց թիւը մեծապէս աւելցած է: Ուրիշ նահանգաց մէջ եւս թէպէտ նպաստը առ այժմ կրնան մարտնչել սովուն արհաւիրաց դէմ, սակայն ապագան երկիւղալի է:

—Ինֆլւէնցան դեռ կը շարունակէ ճարակիլ յԵւրոպա: Յուլի. 16ին վերջացող եօթնեկին մէջ ի Փարիզ պատահած մահուց թիւն էր 1,560, որ 431 աւելի է մահուց սովորական թուէն: Այս մահերէն 73ը միայն ուղղակի ինֆլւէնցայի կը վերագրուին, սակայն ուրիշ 434 մահուց պատճառն եղած են կսկորդային եւ թոքային հիւանդութիւնք որք զլսաւորապէս ինֆլւէնցայի հետեւանք էին: Ի Սաքսոնիա շատ զարոցներ փակուած են համաճարակին պատճառաւ: Ի վերեւ յիշեալ շաբթուան մէջ ի Լոնտոն պատահած մահուց 271ն ուղղակի ինֆլւէնցայի կը վերագրուին: Ի Պուլտաֆէշթ նոյն շաբթուան մահուց թիւը 70 0/0 աւելի էր քան ծննդոց թիւը: Յրանսական Լիոն քաղաքին եւ անդրիական բազմաթիւ քաղաքաց մահուց թուոյն մէջ եւս նմանօրինակ յաւելում մը կը տեսնուի: Սիմպիրսք մահուց թուոյն այլքան բարձրացումն աւհաւոր իրողութիւն մը կը համարի եւ կ'ըսէ. «Թող արքայական յանձնաժողով մը կամ մասնագիտաց յանձնակալութեամբ մը կազմուէ անմիջապէս, ըստ կարելոյն քիչ յաւաքումով, քննելու այս կոտորիչ հիւանդութիւնը համար բարենորոգումներ ընել հարկ դառնած է, եւ Թագաւորը Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրայի պաշտօն յանձնած է նոր նախարարութիւն մը: Կազմելու միջոցով հարկաւոր բարենորոգումները ծրագրել եւ ի գործ դնել: Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրա քաղաքական գործող մէջ նորաւարժ մէկըն է. եւ թէպէտ փորթուկէզ քաղաքականութեան այնչափ պատուաբեր չէ, սակայն Սինեոր Ֆերրէյրայի պատուոյն կը նպաստէ սա պարագան որ նորընտիր նախարարապետը իր քրտն տարիներէ հետէ մերժած է ու եւ նախարարութեան անդամակցիլ կարող չլինելով իւր հաւանութիւնը տալ այդ նախարարութեանց ծրագրոց կամ գործողութեանց: Սինեոր Ֆերրէյրա իւր չուրջն համարմամբ է այնպիսի պաշտօնակցներ որք թէ կարող անձինք են եւ թէ պատրաստ են իրենց անձնական եւ կուսակցական շահերը զոհել յօգուտ պետութեան: Նոր նախարարութիւնը կուսակցական խնդրոց մասին չէզոք դիրք պիտի բռնէ, եւ կը յուսայ երեւմտացոյցը հաւասարակշռել ամսաթիւից եւ ուրիշ ծախսոց մէջ զեղչեր ընելով եւ լաւ քննութիւն մը հատարելով երկրին հասութիւն աղբերց մասին: Ոմանք թելագրած են որ Փորթուկալ Անգղիոյ վաճառէ իւր ափրիկեան ստացուածոց մէկ մասը, սակայն այսպիսի կարգադրութիւն մը սիրելի պիտի չլինի Փորթուկալացոյ:

—Ինֆլւէնցան դեռ կը շարունակէ ճարակիլ յԵւրոպա: Յուլի. 16ին վերջացող եօթնեկին մէջ ի Փարիզ պատահած մահուց թիւն էր 1,560, որ 431 աւելի է մահուց սովորական թուէն: Այս մահերէն 73ը միայն ուղղակի ինֆլւէնցայի կը վերագրուին, սակայն ուրիշ 434 մահուց պատճառն եղած են կսկորդային եւ թոքային հիւանդութիւնք որք զլսաւորապէս ինֆլւէնցայի հետեւանք էին: Ի Սաքսոնիա շատ զարոցներ փակուած են համաճարակին պատճառաւ: Ի վերեւ յիշեալ շաբթուան մէջ ի Լոնտոն պատահած մահուց 271ն ուղղակի ինֆլւէնցայի կը վերագրուին: Ի Պուլտաֆէշթ նոյն շաբթուան մահուց թիւը 70 0/0 աւելի էր քան ծննդոց թիւը: Յրանսական Լիոն քաղաքին եւ անդրիական բազմաթիւ քաղաքաց մահուց թուոյն մէջ եւս նմանօրինակ յաւելում մը կը տեսնուի: Սիմպիրսք մահուց թուոյն այլքան բարձրացումն աւհաւոր իրողութիւն մը կը համարի եւ կ'ըսէ. «Թող արքայական յանձնաժողով մը կամ մասնագիտաց յանձնակալութեամբ մը կազմուէ անմիջապէս, ըստ կարելոյն քիչ յաւաքումով, քննելու այս կոտորիչ հիւանդութիւնը համար բարենորոգումներ ընել հարկ դառնած է, եւ Թագաւորը Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրայի պաշտօն յանձնած է նոր նախարարութիւն մը: Կազմելու միջոցով հարկաւոր բարենորոգումները ծրագրել եւ ի գործ դնել: Սինեոր Տիաս Ֆերրէյրա քաղաքական գործող մէջ նորաւարժ մէկըն է. եւ թէպէտ փորթուկէզ քաղաքականութեան այնչափ պատուաբեր չէ, սակայն Սինեոր Ֆերրէյրայի պատուոյն կը նպաստէ սա պարագան որ նորընտիր նախարարապետը իր քրտն տարիներէ հետէ մերժած է ու եւ նախարարութեան անդամակցիլ կարող չլինելով իւր հաւանութիւնը տալ այդ նախարարութեանց ծրագրոց կամ գործողութեանց: Սինեոր Ֆերրէյրա իւր չուրջն համարմամբ է այնպիսի պաշտօնակցներ որք թէ կարող անձինք են եւ թէ պատրաստ են իրենց անձնական եւ կուսակցական շահերը զոհել յօգուտ պետութեան: Նոր նախարարութիւնը կուսակցական խնդրոց մասին չէզոք դիրք պիտի բռնէ, եւ կը յուսայ երեւմտացոյցը հաւասարակշռել ամսաթիւից եւ ուրիշ ծախսոց մէջ զեղչեր ընելով եւ լաւ քննութիւն մը հատարելով երկրին հասութիւն աղբերց մասին: Ոմանք թելագրած են որ Փորթուկալ Անգղիոյ վաճառէ իւր ափրիկեան ստացուածոց մէկ մասը, սակայն այսպիսի կարգադրութիւն մը սիրելի պիտի չլինի Փորթուկալացոյ:

դուրեւան մինչեւ արմատը, այնպէս որ դիտմանը զոր ինչ կրնանք ստուգել անոր բնութեան նկատմամբ, եւ դէթ ջանք մը ընենք քաղաքակրթութեան ընծայած բոլոր միջոցները գործածել ընդդէմ այն ամենէն մահաուրիթ թշնամեաց միայն որոց ընկերութիւնն երբեք նշաւակ եղած է»:

Ինֆլւէնցան մեծ սաստիկութեամբ կը ճարակի նաեւ Բարկոնայոյ Գլխոյն Բէյլի Թաուն քաղաքին մէջ, ուր ամառնամէջ է այժմ, եւ այս պարագայ ցոյց կու տայ թէ սոյն համաճարակ ցուրտ եղանակի յատուկ չէ:

—Շարթուրան մէջ մեռնող նշանաւոր անձնաւորութեանց մին էր Հայր Անտէրլետի, Ճիզուիթ ընկերութեան նախագահը: Հայր Անտէրլետի Զուրիցերիայի մէջ եւ Ինֆլւէնցայի զոհ դնաց: Շարթուրան մէջ մեռաւ նաեւ Մ. Ատամս, որ 1845ին գտած էր Նեպոտոն մոլորակը, Հանգուցեալն Աստեղագիտութեան դասախօսի պաշտօն կը վարէր Բէմպրիճի համալսարանին մէջ եւ էր արդի անգլիացի աստեղագիտաց նշանաւորագոյնը:

—Հարթինկթընի մարդիկը, այժմ Տէվըն շայրի դուքս, իւր հօր մահուամբ Երեսփոխանական Ժողովէն բարձրացած էր Լորտերուն Ժողովը, եւ այսպէս երեսփոխանական աթոռ մը թափուր մնացած էր: Սոյն թափուր աթոռը լեցունելու համար կատարուած ընտրութեան մէջ Կլաւսթընեանք յաղթանակ տարին 1,122 քուէից առաւելութեամբ: Նախորդ ընտրութեան մէջ Լորտ Հարթինկթըն 1,430 քուէից առաւելութեամբ յաղթանակ տարած էր իւր Կլաւսթընեան հակառակորդին վրայ:

—Զարին հօրեղբայր եւ Յունաստանի Օլիա թագուհոյն հայր Մեծ Դուքս Բոսթանթին մեռաւ կերակրի դիչեր: Հանգուցեալը երկրորդ օրդին էր Նիքոյա կայսեր, եւ ծնած էր 1827ին: Բոսթանթին Մեծ դուքս մասնաւոր կրթութիւն ստացած էր նաւատորմին մէջ ծառայելու համար, եւ ուսն նաւատորմին ընդհանուր հրամանատար եղաւ ժամանակ մը: Կը թողու երեք օրդի եւ երկու դուքս: Իւր օրդոց երկրորդը միայն ամուսնացած է, Կը յիշեն ընթերցողք թէ Մեծ Դուքս Նիքոյա մեռաւ անցեալ տարի, այնպէս որ հանգուցեալ Ալեքսանտր Բ. Զարին եղբայրներէն այժմ ողջ կը մնայ միայն Միխայիլ Մեծ դուքսը, որ երկար տունն վարած է Կաւկասիոյ ընդհանուր կառավարչի պաշտօնը:

—Զիլի մայրաքաղաքէն, Սանթիակոյէ, կը հեռագրուի թէ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը վերջնադիր մը զրկած է ի Զիլի, որով կը յայտարարէ թէ ամէն յարաբերութիւն պիտի խզէ Զիլի կառավարութեան հետ, եթէ սա ետ չառնու այն ծանր բացատրութիւնները որք կը սպրուկահուէին իւր կողմէ դեկտ. 11 թուականաւ առ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնն ուղղեալ հեռագրին մէջ: Վերջնադիրն անմիջական դժայցում կը պահանջէ, եւ Նիւ Եորքէ զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը չորս չորհրդակց վարձած է որք զորք եւ առգմամթերք պիտի փոխադրեն, եթէ պատերազմ ծագի Զիլի հետ: Նիւ Եորքէ զարնուած նորադոյն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ չլիական կառավարութիւնը ետ պիտի առնու Զիլի նախորդ Սրտաքին գործոց նախարարին ի Ուաշինկթըն զրկած հեռագրին մէջ պատուհակաւ ծանր բացատրութիւնները:

— Ի Պրէսիսաւ, յղուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ուսական Սլոպպոյ աւանդական դպրոցի անկողնային մէջ պատահական մատուցուած ժամանակ այս շէնքը կը փլչի եւ ժողովրդեան մէկ մասը փախուցանուած կը մնայ։ Առաւել քան 30 անձինք կը մեռնին կամ կը վիրաւորուին սոյն արկածի հետեւանօք։

Միացեալ Նահանգաց Ինտիմալիս քաղաքին վիրաւորական Ազգային Հաստատութեան մէջ հրդեհ ծագեցաւ գիշերատեն։ Հիւանդներէն շատեր յաջողեցան փախչիլ իրենց գիշերանոցներով կամ վերմակներով։ Հետեւեալ առաւօտ 19 մարմիններ գտնուեցան վիրաւորելոց թիւն է 30։

— Գերմանիոյ Բայրսլիային օրինագիծ մը մատուցուած է արեւոյններու համար, որոյ համաձայն կալուածատեարք կարող պիտի չլինին արեւալ անձ մը արտաքսել իրենց կալուածներէն, եւ կը պարտաւորին զնա զրկել իւր տունը կամ մերձագոյն ուտիկանական կայանը։ Եթէ կալուածատեարք այսպիսի պարագայից մէջ ունէ ծախք ընեն, օրինօք պիտի կրնան ձեռք բերել իրենց ծախսած դրամը։ Յիշեալ օրինագիծ կը տրամադրէ նաեւ որ երբ ոք արեւալ գտնուի հանրային տեղոյ մը մէջ, 60 մարք տուգանաց կամ հնդկաստանօրեայ բանտարկութեան դատապարտուի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. Դրաննախաձեռնութեամբ վերջ տրուած է Ֆրանսայի եւ Պուլկարիոյ միջեւ եղած խնդրոյն, որ յառաջ եկած էր Մ. Շատուռնի արտաքսմամբ։ Գերբիշխան տէրութեան կողմէ պուլկար կառավարութեան հաղորդուեցաւ այն գրոյն օրինակը որով այս վերջինը ֆրանսական կառավարութեան ցաւ պիտի յայտնէր ծանուցեալ դէպքին համար եւ որ քանի մը անհաշիւ փոփոխութեամբ զրկուեցաւ ի Ֆրանսա։ Ահաւասիկ այդ գրութեան բովանդակութիւնը։

Պուլկար կառավարութիւնը խորին ցաւ կը յայտնէ որ Մ. Շատուռնի արտաքսման վճիռը գրաւորապէս չհաղորդուեցաւ ֆրանսական գործակատարին։ Պուլկարիա յոյժ անկեղծապէս կը բաղձայ սերտագոյն յարաբերութիւններն ունենալ Ֆրանսայի դիւանագիտական գործակալութեան հետ։ Իշխանապետական կառավարութիւնը յանձն կ'առնու աշուհեան Ֆրանսայի հիւպատոսական իշխանութեան հաղորդել ունէ արտաքսման հրամանագիր որ կրնայ հանուել ընդդէմ ֆրանսական քաղաքացւոյ մը։ Սակայն եթէ այսպիսի անձ մը Պուլկարիայէ չմեկնի հրամանագրով որոշեալ պայմանաժամուն մէջ, իշխանապետական կառավարութիւնն յայնմ պիտի հարկադրի արտաքսել զնա։ Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ, իւր սոյն յայտարարութենէն ետքը, ֆրանսական կառավարութիւնը, յանուն ճշմարիտ արդարութեան եւ ուղղութեան, սոյն միջադէպը փակեալ համարելու ազնուութիւնը պիտի ունենայ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը գոհացուցիչ համարեցաւ պուլկար կառավարութեան սոյն գրութիւնը, ուստի կրնանք հարթեալ նկատել ֆրանսական կառավարական գծաւորութիւնը։ Սիւստրէ կը գրէ. «Այն փոքր գծաւորութիւն, որ յառաջ եկած էր Մ. Շատուռնի Պուլկարիայէ արտաքսմամբ, գոհացուցիչ եւ պատուաբեր վերջաւորութիւն ունեցած է։ Խնդրոյն լուծման

մէջ երկուց կողմանց դիւրագոյնութիւններն ինկատ առնուած են, եւ կրնանք ըսել թէ ոչ ուրուք ինքնասիրութիւնը վիրաւորուած կամ արժանապատուութիւնը վնասուած է։» Անգղիական թերթն ապա կը յաւելու. «Սոյն խնդրոյ կարգադրման մէջ Բ. Դրանն ունեցած դերն ամէն գովեստից արժանի է, եւ կրնանք յարել թէ թուրք կառավարութիւնն նոյնօրինակ իմաստուն եւ խոհեմ քաղաքականութեան մը կը հետեւի ի մասին եզրափակում։»

— Անցեալ կիրակի յետ միջառուր Պուլկարիոյ նախարարապետ Մ. Սթամպուլօֆ քանի մը բարեկամաց հետ բախիրով պտոյտ մը կ'ընէր Սոֆիայի չըջակայքը, եւ այն միջոցին Մ. Սթամպուլօֆի դրպանը գտնուած վնասարուածեան մը դիպուածաւ կրակ առաւ եւ նախարարապետը վիրաւորուեցաւ իւր աջ աղբէն։ Ծանուցուեցաւ թէ Մ. Սթամպուլօֆի վէրքը ծանր չէր, սակայն գնդակը նորա սրունքին մէջ կողմ մնաց եւ տեղական բժիշկը չյաջողեցան հանել զայն։ Կը կարծուի թէ գնդակը սրունքին ստորին մասին երկու ոսկերաց մէջտեղ մտած է։ Վիէնայէ Փրոֆ. Պիլլոթ եւ Փրոֆ. Մոսէթիկ կոչուեցան նախարարապետը դարմանելու համար, սակայն որովհետեւ այս երկու բժիշկը եւս զեռ բոլորովին ապարհնած չէին իրենց հիւանդութենէն, ապա Տր. Այզելպէրկ կոչուեցաւ ի Սոֆիա։

— Ամեն. Խորէն պատրիարք Աշդեան ուրիշ կոնդակ մը ուղղած է իւր իրաւասութեան ներքեւ գտնուող առաջնորդաց, առաջնորդական տեղապահաց, պատրիարքական փոխանորդաց եւ վանահարց, որով սոյն եկեղեցականներէ կը խնդրէ խրատել իրենց թեմերուն մէջ ընակող Հայերը որ հաւատարիմ մնան կայսերական կառավարութեան, միշտ հոգ տանին իրենց պարտականութիւնները կատարել իբրեւ անձնաւոր հպատակներ Վեհ. Սուլթանի եւ երեք չանսան նենգաւորտ անձանց թելադրութեանց։

— Հայ լուսաւորչական եկեղեցեաց եւ բարեսիրական հաստատութեանց վերաբերող խնդիր ստացուածոց փոխանցումը ցարդ թաղական խորհրդոց ձեռամբ կը կատարուէր։ Արդ. Ամեն. Խորէն սրբազան Աշդեան Դատական եւ Կրօնական գործոց նախարարութեան դիմելով խնդրած է որ փոխանցմանց համար թաղապետական իշխանութեանց կողմէ արուելիք արտօնագիրք այսուհետեւ ուղղակի Պատրիարքարան զրկուին փոխանակ թաղական խորհրդոց զրկուելու, վասն զի թաղական խորհրդոց ձեռամբ կատարուած փոխանցումը յաճախ մեծ դժուարութեանց եւ գանգատանաց տեղի կու տայ։ Տ. Խորէն պատրիարքի սոյն առաջարկ յանձնուած է Բ. Դրանն ուղարկութեան։

— Շարթուման լրագրաց մէջ հրատարակեալ տեղեկութեանց համաձայն՝ հնոտախոհ քանի մը մահեր պատահած են միայն Սիւրիոյ Խալիսիյէ գիւղին մէջ։

— Բանի մը աւուրց մէջ 189,000 քաշ մարախի հունտ հաւաքուած է ի Հալէպ։

— Սալահ կը ծանուցանէ թէ Իսմայիլ պէյ պատրաստած է սակարանի յատուկ վիճակագիր մը որմէ կ'երեւի թէ Թուրքիոյ ժողովուրդը 85,000 ոսկի վճարած է օտար վիճակահանութեանց տոմսակաց համար եւ հազիւ 2,500 ոսկու պարգեւ ընդունած է։ Թուրք թերթը կը յարէ թէ կայսերական Իւսթի մը կ'արգելու օտար վիճակահանութեանց տոմսակաց վաճառումն։

— Տրապիզոնի նահանգին գաւառներէն ոմանք սովորաբար եղիպտացորեն կ'ընդունէին Ռուսիայէ։ Արդ՝ որովհետեւ այժմ արմտիք չկրնար ստացուիլ Ռուսիայէ, կառավարութիւնն արգելած է եղիպտացորենի արտածումն Տրապիզոնի նահանգէն։

— Զորեքչալթի օր բացուեցաւ Պէյրութ-Դամասկոս-Հորանի երկաթուղոյն պարտատոմսից ստորագրութիւնը։ Սոյն պարտատոմսը Կ. պոլսոյ եւ Պէյրութի մէջ ի հրապարակ պիտի հանուին Օսմանեան կայսերական դրամատան կողմէ, նաեւ պիտի վաճառուին ի Փարիզ, Լիոն, Մարսիլիա, Պրիւսէլ եւ Ճինսլրա։ 60,000,000 ֆրանքի համար 500 ֆրանքնոց եւ 3 0/0 տոկոս բերող 120,000 պարտատոմսեր պիտի հանուին, եւ իւրաքանչիւր պարտատոմսի հանման դիմը պիտի լինի 295 ֆրանք։ Այսինքն՝ պարտատոմսից համար վճարեալ գնոյն վրայ 3 0/0 տոկոս պիտի տրուի։ Լէվանթ Զէրալ կը կարծէ թէ սոյն երկաթուղի չահաբեր պիտի լինի բաժնետեարց։

— Անցեալ շաբթու գրած էինք թէ Պուլկարէն օսմանեան զեպան Պլաք պէյ մեռած էր Էնֆլ-Էնչոյէ։ Սակայն Պուլկարէն մայրաքաղաք հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պլաք պէյ ողջ եւ առողջ է։

— Սալահ լրագրոյ տեղեկութեանց համաձայն Հայոց պատրիարքարանի վերաշինութիւնը պիտի սկսի յառաջիկայ գարնան։ Ծինութեան ծախքը 5,000 ոսկի կը հաշուուի։ Այս գրամին 4,000 ոսկին արդէն պատրաստ է, եւ կը յուսացուի որ 1,000 ոսկի եւս ձեռք բերուի հին չէնքին նիւթերը վաճառելով։ Մինչեւ որ նոր չէնքը կառուցուի, առժամայ գործածութեան համար տուն մը պիտի վարձուի ի Կէտիք Փաշա։

— Ազրիանուպոլսոյ կողմին այնքան առատ ձիւն եկած է որ երկաթուղոյ կառուածմբ չեն կրցած կանոնաւոր կերպիւ երթեկեկել։

— Սալահ կը ծանուցանէ թէ Անատոլիոյ երկաթուղեաց արտօնատէր Մ. Բաուլայի ճարտարագէտը ի մօտոյ մայրաքաղաքէս պիտի մեկնին ի Պաղատա եւ քննութիւններ պիտի կատարեն ի նախապատրաստութիւն էնկիւրիւի երկաթուղոյն մինչեւ ի Պաղատա երկարաձգման։

Վերջին հեռագրաց մէջ հետեւեալք են կարեւորագոյնները։

Սոֆիա, յունիւր. 27. — Տր. Այզելպէրկ հոս հառաւ Վիէնայէ եւ ներկայ գտնուեցաւ Մ. Սթամպուլօֆի տան մէջ կատարուած բժշկական խորհրդակցութեան։ Գնդակը զեռ հանուած չէ։ Նախարարապետին վէրքը ծանր չէ, եւ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է։ Հիւանդը տեղի չունի։ (Մ. Սթամպուլօֆի նկատմամբ առաւել երկիւղալի լուր մը հեռագրուած է Սոֆիայէ, որում Լէվանթ Զէրալ հաւատ չընծայեր։)

Ուաշինկթըն, յունիւր. 27. — Զիլիի դիւպանը ծանուցեալ հեռագրին ծանր բացատրութեանց մասին ցաւ յայտնող գիրը յանձնեց Նախագահ Հարիսոնի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Յունուար 18 30, 1892			
Գոնոլիտ	20	Բուս. երկ. բաժին	66 75
Պարտուց յարգարման թղթագրամ (Թաթիլէ Ի Տիւլուն Գալմէսի)	22 20	Թահվաթը Օսմ.	76 20
ԴՐԱՄՔ. Օսմ. ոսկին 100 է			
Մէճիտիլէ	108 14	Ռուսիոյ բոլ	89 25
Մէթալիք	98	Նաբոլէոն	87 4
Պէշիք	401 20	Գրիմից	51 40
Աթլիք	402 20	Անգլ. ոսկի	109 30
Մանկթ թղթագրամ 9 32			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆ Ե. ՅԱՐԱՐ ԳՅԱՆԻՍ
Ֆինանսներու եղբայր, Ամերիկացի Խան